

настъпателно, 14 години слѣдъ това се води и отъ Аннибала, и отъ римлянитѣ въ Италия *настъпателно-отбранително* а въ Сицилия, Испания и най послѣ въ Африка отъ римлянитѣ по вече и по вече рѣшително *настъпателно* и на свършване по най рѣшителенъ *настъпателенъ* начинъ въ Африка отъ Сципиона.

По сжщата причина 2-та пуническа война, както въобще, тъй и особено въ по голѣмата си половина отъ 215 до 203 година включително въ Италия, е извънрѣдно забѣлжителна въ *стратегическо* отношение. До това време, съ исключение може би само походитѣ на Александра Великий, въ войнитѣ на древнитѣ времена главна роля играяла тактиката, а стратегията била много проста и несложна. Участието на войнитѣ се рѣшавала по вече отъ на бойнитѣ полета съ бой, и за това и двѣтѣ страни отивали право една срѣщу друга, влизали въ бой и едната побѣждавала, другата потърпявала поражение, по вече по пжти съединено съ истрѣбление на армията ѝ. Ако даже и да се случвали дѣйствия, които да излизали отъ този обикновенъ пжтъ, това ставало или вслѣдствие употреблението на нѣкои военни хитрости, или пжкъ отъ нѣкои особенни съображения на искуснитѣ полководци. Но такива съображения и дѣйствия, които да проистичатъ отъ желанието не да се търси, а да се избѣгва боя, да се побѣди неприятеля не съ силата на оржжието, а съ хитростта на ума, не съ дѣйствия въ боя, а съ движения въ полето, въ обходъ на фланговетѣ, въ тила и на съобщенията, и др. т., се срѣщатъ твърдѣ малко и рѣдко, именно за това, защото и двѣтѣ страни еднакво дѣйствували по рѣшителенъ *настъпателенъ* начинъ. Тѣ дѣйству-

вали и народитѣ на Истокъ, и гърцитѣ, и римлянитѣ до 2-та пуническа война и даже въ самата тѣзи война, всѣкога и на всѣкъдѣ, гдѣто нѣмали насрѣща си Аннибала, а въ първитѣ 3 години отъ войната — даже и противъ Аннибала. Но отъ времето на приеманието отъ тѣхъ Фабиевата система за *настъпателно-отбранителната* война, която принудила и Аннибала да прибѣгне къмъ сжщата, въ южа Италия, въ тѣчение на 13 години отъ сражението при Канна до сражението при Зама, ний за пръвъ пжтъ въ древността виждаме едно явление, може да се каже, съвсѣмъ ново. И двѣтѣ страни еднакво, или едната по вече, другата по малко, избѣгватъ боя, като се распологатъ въ силни по мѣстность, по вече по планинска, укрѣпени лагери, зорко наблюдаючи и слѣдящи една за друга, прѣминавайки отъ единъ силенъ лагерь въ другъ, често въ обходъ на фланговетѣ, застрашавайки и съобщенията, дѣйствующи съ малки отряди и малка война, противъ фуражиритѣ и отдѣлнитѣ отряди, отнимайки една отъ друга способитѣ за храние, укрѣпенитѣ градове вжтрѣ въ страната или на брѣговетѣ на морето, влизайки по нѣкога въ частенъ бой съ малки части, а въ голѣми сражения на открито поле — рѣдко, освѣнъ тогава, когато за това се прѣдставлявалъ особено благоприятенъ случай или никакъ не било възможно да се избѣгне сражението, било отъ едната, или и отъ двѣтѣ страни. Таквъ начинъ на дѣйствия, може положително да се каже, никога до тогава не билъ срѣщанъ въ древнитѣ войни, и това безпорно трѣбва да се признае за явление, твърдѣ забѣлжително въ отношение на искусството за водението на войната, тъй като ясно показва прѣобладавание-